

ՎԻԳԵՆ ՂԱԶԱՐՅԱՆ - 80*

2023 թ. մարտի 16-ին լրացավ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի կերպարավեստի բաժնի վարիչ, «Արվեստագիտական հանդեսի» խմբագրական խորհրդի անդամ, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր **Վիգեն Հովհաննեսի Ղազարյանի** ծննդյան 80-ամյա հոբելյանը:

Այդ կապակցությամբ Հայաստանի գեղարվեստի պետական ակադեմիան և ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտը կազմակերպել էին հոբելյանական միջոցառում, որի սկզբում ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար, ակադեմիկոս Յուրի Սուվարյանը հորեղյարին հանձնեց ՀՀ ԳԱԱ բարձրագույն պարգևը՝ «Մեծարման գիրը»:

Ապա հրապարակվեց ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի շնորհավորական ուղերձը՝ րնօրեն պրոֆեսոր Աննա Ասատրյանի և գիտական ղեկավար, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Արարատ Աղասյանի ստորագրությամբ:

Հոբելյարին շնորհավորեցին և իրենց ջերմ մաղթանքները հղեցին նրա ավագ գործընկերները՝ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի թափրոնի բաժնի վարիչ, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Հենրիկ Հովհաննիսյանը, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Հրավարդ

* Ընդունվել է տպագրության 01.06.2023:

Հակոբյանը, ինչպես նաև Մալենադարանի տնօրենի ժամանակավոր պաշտոնակատար, պատմական գիտությունների դոկտոր Կարեն Մաթևոսյանը, Հայաստանի նկարիչների միության նախագահ Սուրեն Սաֆարյանը, Հայաստանի գրողների միության նախագահ Էդվարդ Միլիտոնյանը և ուրիշներ:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրինությունը, գիտական խորհուրդն ու ողջ կոլեկտիվը ջերմորեն շնորհավորում են հոբելյարին լուսավոր հոբելյանի կապակցությամբ, մաղթում արևշափություն, գիտաստեղծագործական նորանոր ձեռքբերումներ և անձնական երջանկություն:

Օգտվելով առիթից՝ պարոն Ղազարյանին հրավիրեցինք հարցազրույցի, որը ստորև ներկայացնում ենք ընթերցողների ուշադրությանը:

Աննա Ասատրյան – Հարգելի պարոն Ղազարյան, քանի որ ծանրակշիռ է Ձեր ներդրումը հայ արվեստագիտության, մասնավորապես՝ կերպարվեստագիտության ասպարեզում, խնդրում եմ պատմեք, թե **ինչպե՞ս եկաք կերպարվեստագիտություն:**

Վիգեն Ղազարյան – Սկսեմ նրանից, որ երազանքը միշտ չէ, որ հայտնվում է իրական կյանքում: Մասնագիտության ընտրությունը ճակատագրական որոշում է, որը մեկ անգամ ես ընդունում, և պետք է դրան լրջորեն վերաբերվես:

Մանուկ հասակում իմ երազանքն էր դառնալ ֆուտբոլիստ: Իմ գույների ներկայանալում նույնիսկ ունեմ չիրականացած երազանքիս՝ ֆուտբոլային թեմայով նկարներ: Դեռ վաղ տարիքից կարծում էի, որ իմ ապագա մասնագիտությունը պետք է բացառապես իմ ընտրությունը լինի, քանի որ ոչ ոք չի կարող դա անել քո փոխարեն՝ ո՛չ ծնողները, ո՛չ ընկերները, ո՛չ էլ ուսուցիչները: Այս իրավիճակում հարկավոր է ցույց տալ համառություն և վճռականություն, բայց բոլորիս է քաջ հայտնի, որ մասնագիտություն ընտրելու հարցում հսկայական նշանակություն ունի նաև ընտանիքը: Շատ դեպքերում իմ և հորս պլանները և համոզմունքները մասնագիտության կողմնորոշման հարցում չէին համընկնում: Հայրս՝ Հովհաննես Ղազարյանը, լինելով հայ անվանի գրականագետ, իմ ապագա մասնագիտությունը տեսնում էր որպես բանասեր, որովհետև ես դպրոցական տարիներին թարգմանում էի ռուս բանաստեղծների, այդ թվում՝ Մայակովսկու, Լերմոնտովի և այլոց բանաստեղծությունները: Գրքին ընտելացած եմ եղել մանկուց, և օրինաչափ է նման ընտանիքում գրականության, արվեստի հանդեպ այսպիսի վերաբերմունքը:

Նկարել եմ վաղ տարիքից: Հաճախել եմ Պիոներ պալատի նկարչական բաժինը Գագիկ Ղազարյանի ղեկավարությամբ, ում սաները հետագայում դարձան անվանի մեծ նկարիչներ:

Քանի որ Մարտիրոս Սարյանի ավագ որդին՝ Սարգիս Սարյանը (Սարիկը) հորս մոտ ընկերն էր՝ փոքրուց միասին հաճախ էինք լինում Մարտիրոս Սարյանի արվեստանոցում, թերևս այնտեղից էլ ոգեշնչված ձևավորվեց սերը դեպի արվեստը: Ես էլ երազում էի լինել նկարիչ, բայց իմ հետաքրքրություններն ավելի լայն էին, և ես դարձա ոչ թե նկարիչ, այլ՝ արվեստաբան: Մասնագիտություն ընտրելիս կարևոր է հետևել սրտի թելադրանքին: Եթե չսիրես աշխատանքդ՝ երբեք բավարարվածության զգացում չես ունենա: Պետք է լսես քո ներքին ձայն-

նին և մտածես՝ իրականում ինչո՞վ ես ուզում զբաղվել: Ի՞նչը կխթանի քո մեջ աճելու, զարգանալու, նոր բարձունքների հասնելու: Այսպիսով սերը նկարչության հանդեպ ինձ տարավ դեպի մշակույթ, և հենց նկարչական կրթությունն է ինձ օգնել արվեստաբանական հետազոտություններ կատարելիս:

Ընդունվեցի Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական ինստիտուտի նկարչության և տարրական կրթության մեթոդիկայի բաժինը: Պրակտիկայի ընթացքում դասավանդում էի հայերեն, թվաբանություն և այլ առարկաներ, բացի ռուսերենից և օտար լեզվից, որոնց իմացությունը հետագայում իմ առաջընթացի վերելքը հանդիսացան: Միշտ եղել եմ պահանջկոտ ինքս իմ նկատմամբ:

Կյանքիս տարբեր հանգրվաններում աշխատանքային զբաղվածությունս ընդգրկել է մշակութային ամենատարբեր ոլորտներ՝ սկսած պարբերական մամուլից ու ռադիոհեռուստապետկոմից մինչև Հայկական սովետական հանրագիտարան, Հայաստանի պետական պատկերասրահ, Մատենադարան, նաև մանկավարժական գործունեություն եմ ծավալել (Մանկավարժական ինստիտուտ, Երևանի պետական համալսարան), հիմնականում՝ Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիա, իսկ կյանքիս հիմնական և կարևորագույն մասն անցել է ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտում:

Պատմեմ, թե ինչպես սկսեցի կյանքիս ուղին իմ հարազատ օրրանից՝ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտից:

1968 թվականին, երբ աշխատում էի Հայկական սովետական հանրագիտարանում, «Սովետական արվեստ» ամսագրում հրատարակեցի «Նվաճումներ և որոնումներ» հոդվածը՝ թիֆլիսահայ նկարչի մասին: ՀՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի արվեստի ինստիտուտի տնօրեն, ակադեմիկոս Ռուբեն Զարյանը և նրա տեղակալ Սաբիր Ռիզակը, ընթերցելով այդ հոդվածը՝ առանձին-առանձին, իրարից անկախ, ինձ հրավիրեցին Արվեստի ինստիտուտ գրույցի: Այդ երկու գիտնականների գրույցից հետո ամբողջապես փոխվեց իմ կյանքի մասնագիտական ճանապարհը: Ինձ առաջարկեցին Արվեստի ինստիտուտում հանձնել ասպիրանտուրայի ընդունելության քննություններ: Ես ընդունվեցի ՀՍՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտի կերպարվեստի բաժնի ասպիրանտուրա՝ Լևոն Ազարյանի ղեկավարությամբ: Այնուհետև շարունակեցի ՀՍՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտում աշխատանքս երկու նշանավոր գիտնականների՝ տնօրեն Ռուբեն Զարյանի և նրա տեղակալ Սաբիր Ռիզակի շնորհիվ և հովանավորությամբ: Հենց նրանք փոխեցին իմ ճակատագիրը:

ՀՍՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտում հիմնականում խորացել եմ հայ միջնադարյան կերպարվեստում՝ հատկապես մանրանկարչության բնագավառում:

Հայ միջնադարյան արվեստի շուրջ աշխատություններս իմ գիտական կյանքում մեծ դեր են ունեցել: Ես փորձ արեցի հասկանալ միջնադարյան հայ արվեստի գրավչության գաղտնիքը, ինչը որոշ չափով ինձ հաջողվեց, քանի որ հայկական ձեռագիր գրքերի ուսումնասիրության շնորհիվ բացահայտվեցին նրանց գունային, նաև՝ պատկերային մի շարք յուրահատկություններ: Աշխատանքներս խրախուսում էր իմ գիտական ղեկավար Լևոն Ազարյանը, ով

խորապես ուսումնասիրել էր ոչ միայն կիլիկյան մանրանկարչությունը, այլև վաղ միջնադարյան, հայկական քանդակը:

Իմ մասնագիտական կյանքում մեծ էր նաև նուրբ արվեստաբան և 20-րդ դարի կերպարվեստի գիտակ Վիլիելմ Մաթևոսյանի դերը: Այդ մեծությունների շնորհիվ ես հասա իմ՝ որպես արվեստաբանի հաջողություններին ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ՝ Ռուսաստանում: Ուսումնասիրեցի հայ միջնադարյան արվեստը, որը հրատարակվեց Մոսկվայում հրատարակչական բարձր մակարդակով:

Իմ գիտական միջավայրը բավական մեծ է եղել, քանի որ շրջապատված եմ եղել ժամանակի հայ մշակույթի մեծություններով: Խոսքս վերաբերում է Արվեստի ինստիտուտի ղեկավար Ռուբեն Զարյանին, Լևոն Ազարյանին, ով իմ անմիջական ղեկավարն էր, իմ ավագ ընկերոջը՝ Վիլիելմ Մաթևոսյանին, որ ժամանակակից 20-րդ դարի համաշխարհային արվեստի և փիլիսոփայության հարուստ գիտելիքներ ուներ: Նրանց զրույցները նման էին քննության ինչպես հայ, այնպես էլ համաշխարհային արվեստի մասին: Նրանց խորհրդով կարդացել եմ արվեստին նվիրված աշխատություններ ռուսերեն, անգլերեն, գերմաներեն, ֆրանսերեն լեզուներով, ինչն էլ հիմնաքարն է եղել իմ արվեստագիտական գիտելիքների ընդլայնման և ինքնազարգացման: Իսկ ռուսերենի առումով ես երկար տարիներ թարգմանիչ եմ աշխատել, ինչն էլ հնարավորություն է տվել դոկտորական ատենախոսությունս պաշտպանել ՌԴ մշակույթի նախարարության Արվեստագիտության պետական ինստիտուտում՝ Մոսկվայում 1992 թ.: «Խորանների մեկնությունները» թեմայով դոկտորական ատենախոսությունս ինքս եմ թարգմանել գրաբարից ռուսերեն, ինչի կապակցությամբ արժանացել եմ հատուկ վերաբերմունքի ռուս մասնագետների կողմից:

Կոչումներս ինձ հնարավորություն տվեցին նաև զբաղվել ինձ համար անչափ կարևոր նշանակություն ունեցող գիտամանկավարժական գործունեությամբ, որը ես կատարում եմ սիրով: Արդեն երկար տարիներ դասավանդում եմ Հայաստանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայում. 1999-2013 թթ. ղեկավարել եմ ԵԳՊԱ կերպարվեստի պատմության և տեսության ամբիոնը, իսկ 2013-2018 թթ.՝ ՀԳՊԱ արվեստագիտության և հումանիտար գիտությունների ամբիոնը: ՀԳՊԱ գիտական խորհրդի անդամ եմ և ՀԳՊԱ «Տարեգրքի» խմբագրական խորհրդի անդամ: Տասնամյակներ շարունակ դասավանդում եմ «Հայ միջնադարյան կերպարվեստ», «Բյուզանդիայի արվեստի պատմություն», «Արվեստի քննադատության պատմություն», «Արվեստագիտական հետազոտության մեթոդներ ու հասկացություններ», «Միջնադարյան արվեստի պատկերագրություն» առարկաները, ղեկավարում եմ կուրսային և դիպլոմային աշխատանքներ, ղեկավարում և ընդդիմախոսում եմ ատենախոսություններ, խմբագրում ՀԳՊԱ գիտական հետազոտությունների տարեգրքերը: Իմ փորձն ու գիտելիքները փորձում եմ ամենայն պատասխանատվությամբ փոխանցել ապագա արվեստաբաններին:

Մասնակցել եմ տասնյակ միջազգային գիտաժողովների Հայաստանում, Արցախում, Վրաստանում, Ռուսաստանում, Իտալիայում, ԱՄՆ-ում: Դասախոսություններ եմ կարդացել նաև Մոսկվայի պետական համալսարանի և Գեր-

մանիայի Վարբուրգի համալսարանի սաների համար՝ Երևանում և Դիլիջանում, ամառային դասընթացներ վարել Վենետիկի Ֆոսկարիի համալսարանում: Մասնակցել են Արվեստի ինստիտուտի կողմից հայ մշակույթին և արվեստին նվիրված բոլոր հանրապետական կոնֆերանսների կազմակերպման գործին՝ լինելով հրապարակվող զեկուցումների, թեզերի, ժողովածուների խմբագիրը, նաև ակտիվ մասնակցություն են ունեցել հայ արվեստին նվիրված երկրորդ, երրորդ և չորրորդ միջազգային սիմպոզիումների կազմակերպմանը:

Ցավոք, աշխարհում համավարակի բռնկումը մեծ փոփոխություններ բերեց սոցիալական փոխհարաբերություններում և դրանց կազմակերպման գործընթացում: Կրթական հաստատությունները ևս բացառություն չէին, և քովիդ կոչվող չարիքը հանգեցրեց հեռավար ուսուցման, և դասընթացները սկսեցին անցկացվել տեսակապով, ինչն ինձ համար անընդունելի է:

Աննա Ասատրյան – Ծանրակշիռ է Ձեր գիտական վաստակը հայ կերպարվեստի, մասնավորապես՝ հայկական միջնադարյան մանրանկարչության ուսումնասիրության գործում: Ձեր հիմնարար աշխատություններով («Սարգիս Պիծակ», Երևան, 1980, «Սյուժետային մանրանկարը Կիլիկիայում (XIII դ. վերջ – XIV դ. սկիզբ)», Երևան, 1984, «Матенадаран», том 1, Армянская рукописная книга VI-XIV веков, Москва, 1981 (համահեղինակ՝ Սեյրանուշ Մանուկյան), «Խորանների մեկնություններ», Երևան, 1995, «Մեկնությունք խորանաց (Արվեստի տեսության միջնադարյան բնագրեր)», Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, 2004, «Հայ արվեստի պատմություն», Երևան, 2009 (համահեղինակներ՝ Արարատ Աղասյան, Հրավարդ Հակոբյան, Մուրադ Հասրաթյան), «Հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատմություն», Երևան, 2012 (համահեղինակ՝ Հրավարդ Հակոբյան), «Հայկական մանրանկարչություն. սկզբնավորումն և զարգացման ընթացքը», Երևան, 2012 (համահեղինակ՝ Հրավարդ Հակոբյան) այլն) Դուք դարձել եք հայ միջնադարյան արվեստաբանության կարևոր սյուներից մեկը:

Լայն ու ընդգրկուն են Ձեր գիտական հետաքրքրությունների շրջանակները: Ձեզ հավասարապես զբաղեցրել է թե՛ հայ միջնադարյան կերպարվեստի, թե՛ արդի հայ նկարիչների և քանդակագործների (այդ թվում՝ Արշիլ Գորկի, Մարտիրոս Սարյան, Էդուարդ Իսաբեկյան, Արամ Իսաբեկյան, Գագիկ Ղազարյան, Վաղարշակ Արամյան, Կարեն Սմբատյան, Անդրանիկ Կիլիկյան և այլք) ստեղծագործության հետազոտությունը:

Երևանում և Մոսկվայում հայոց և ռուսաց լեզուներով հրատարակված տասնյակ արվեստագիտական գրքերի և ալբոմների, ինչպես նաև Երևանում, Թբիլիսիում, Մոսկվայում, Իտալիայի տարբեր քաղաքներում, Նյու Յորքում և այլուր հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն տպագրված ավելի քան 160 գիտական, քննադատական, հանրագիտարանային հոդվածներով Դուք մեծապես նպաստել եք հայ կերպարվեստի հանրահռչակման հույժ անհրաժեշտ գործին՝ աշխարհին ճանաչելի դարձնելով հայ արվեստը:

Անցած տարիների ընթացքում բազմիցս գրվել է Ձեր հետազոտությունների մասին, լույս են տեսել բազմաթիվ գրախոսականներ: Խնդրում են ներկայացնեք **Ձեր ներդրումը կերպարվեստագիտության մեջ:**

Վիգեն Ղազարյան – Դժվար է իմ ներդրումը որոշել արվեստաբանության մեջ:

Իսկապես՝ լայն և ընդգրկուն են իմ գիտական հետաքրքրությունների շրջանակները: Ես զբաղվում եմ հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատկերագրությամբ, արդի հայ նկարիչների և քանդակագործների ստեղծագործությունների հետազոտությամբ և քննադատությամբ, ինչի վկաներն են Երևանում և Մոսկվայում հայերեն և ռուսերեն լեզուներով հրատարակված տասնյակ արվեստագիտական գրքերս: Իմ աշխատանքները դրական արձագանքների են արժանացել ինչպես հայ և ռուս, այնպես էլ օտարազգի մի շարք մասնագետների կողմից:

«Գիտնականը ճգնաժողովի կենսակերպ և հզոր կամք պետք է ունենա», ինչի լավագույն տիպարն, ըստ իս, Միքելանջելոն է. հենց այդպիսի նախանձախնդրությամբ էլ ստեղծվեցին իմ աշխատությունները, որտեղ իր կարևոր տեղն ունի իմ անդրանիկ մենագրությունը՝ «Սարգիս Պիծակ» աշխատությունը, որը հրատարակվեց 1980 թ. ՀՍՍՀ ԳԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ և նվիրված էր կիլիկյան մանրանկարչության կարևորագույն դեմքերից մեկի՝ XIV դարի առաջին կեսի յուրահատուկ մանրանկարիչ Սարգիս Պիծակի ստեղծագործության ուսումնասիրությանը: Աշխատության մեջ հետազոտվել են Պիծակի մեծ արվեստի ոճական կառուցվածքային առանձնահատկությունները և որոշվել նրա տեղն ու դերը հայ միջնադարյան մանրանկարչության պատմության մեջ:

1984 թ. հրատարակվեց «Սյուժետային մանրանկարը Կիլիկիայում» մենագրությունը, որտեղ ներկայացված են Կիլիկիայում 13-14-րդ դարերի տարբեր ձեռագրերի համեմատությամբ ավետարանիչների պատկերների պատկերագրական էվոլյուցիան:

1991 թ. լույս տեսավ իմ և Սեյրանուշ Մանուկյանի «Մատենադարան» ռուսալեզու գիրքը, որտեղ ներկայացված են բազմաթիվ ձեռագրեր՝ ամենայն մանրամասնությամբ: Նկարագրված են ձեռագրերի էջերը, տերունական պատկերները, լուսանցազարդերն ու գիրը: Տեքստն ուղեկցվում է եզակի ու լավ որակի վերատպություններով ու պատկերներով, որոնք դժվար է գտնել այլ գրքերում:

1995 թ. լույս տեսավ «Խորանների մեկնություններ» աշխատությունը, որը ներկայացնում է խորանների մեկնությունների կիրառումը հայկական, բյուզանդական, վրացական խորանապատկերներում, իսկ 2004-ին հրատարակվեց «Մեկնութիինք Խորանաց» աշխատությունը, որում ցույց է տրված, որ խորաններով կամ համաբարբառի աղյուսակներով են սկսվում ոչ միայն հայկական, այլև բյուզանդական, ասորական, Եվրոպայի վաղ միջնադարյան, վրացական և այլ Ավետարանների մատյանները, ինչպես նաև ցույց է տրված, որ կան պատկերազարդման հանգամանալից Աստվածաբանական մեկնություններ միայն հայ մատենագրության մեջ, որոնք առաջին անգամ հրապարակվում են շուրջ 100 ձեռագրերի համեմատությամբ և նկարագրություններով:

2009 թ. լույս տեսավ «Հայ արվեստի պատմություն» վերտառությամբ շքեղ հատորը: Հայաստանի մշակութային հանրությունը, ինչպես նաև սփյուռքա-

հայության մի մասը բախվեց հայ կերպարվեստի պատմության համապարփակ ու պատշաճ գիրք ունենալու անհրաժեշտությանը, և «Զանգակ-97» հրատարակչության ու հանրապետության չորս խոշոր գիտնականների կողմից համալրված հեղինակային կոլեկտիվի ջանքերով լույս տեսավ վաղուց սպասված «Հայ արվեստի պատմություն» գիրքը, որն արդեն արժանացել է ՀՀ պետական մրցանակի: Գրքի հեղինակներն են անվանի գիտնականներ Արարատ Աղասյանը, Հրավարդ Հակոբյանը, Մուրադ Հասրաթյանը, այդ թվում՝ նաև ես, որտեղ ներկայացրել եմ հայ միջնադարյան ողջ արվեստը, ինչը պահանջում էր հսկայական աշխատանք և անբեկանելի ճշմարտություն: Գիրքը ներկայացնում է ազգային ճարտարապետության ու կերպարվեստի ամբողջական պատմությունը՝ հնագույն շրջանից մինչև XXI դար: Սա այն գրքերից է, որն օգտագործվում է որպես դասագիրք և որպես հանրագիտարան հասարակության լայն խավերի համար:

2012 թ. հրատարակվեց իմ և Հրավարդ Հակոբյանի «Հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատմություն» աշխատությունը, որտեղ ներկայացվում և լուսաբանվում է հայ միջնադարյան կերպարվեստի պատմական ուղին: Սույն գրքում առանձնացված են ճարտարապետական քանդակագործումը, վաղ միջնադարյան կոթողները, խաչքարերը, որմնանկարչությունը, մանրանկարչությունը, ավելի քիչ՝ դեկորատիվ-կիրառական արվեստը և սրբապատկերը. եթե ընդհանրացնենք՝ զարդային և ֆիգուրատիվ արվեստը, որոնք միջնադարում հաճախ նաև շաղկապված են:

2016 թ. լույս տեսավ իմ և Վահան Վահանյանի «Трансформация животных и растительных мотивов в Армянской рельефнойсредневековой орнаментике (X-XIV вв.)» աշխատությունը, որը ներկայացնում է բուսական և կենդանական մոտիվների կերպարանափոխությունը 9-14-րդ դարերի հայ միջնադարյան քանդակագործության մեջ:

Կցանկանամ մի փոքր մանրամասն խոսել վերջին՝ 2019 թ. հրատարակված, իմ և Հրավարդ Հակոբյանի «Հայկական մանրանկարչություն. Սկզբնավորումը և զարգացման ընթացքը» աշխատության մասին: Մանրանկարչությունը, թերևս, հայ միջնադարյան արվեստի ամենահարուստ բնագավառներից է, իսկ տվյալ աշխատությունը՝ հայկական մանրանկարչության պատմության առաջին ստվարաձավալ հատորն է, որտեղ ներկայացված են Կիլիկիայի և Վասպուրականի մանրանկարչությունը: Կարելի է ասել՝ առ այսօր հայ մանրանկարչության մասին ընդգրկուն, համապարփակ հրատարակություն չէր եղել:

Հարկ չեմ համարում նշել բազմաթիվ հոդվածների մասին: Այժմ աշխատում եմ մի բարդ աշխատության վրա, որը նվիրված է հայ միջնադարյան արվեստի պատկերագրությանը: Գրականությունը գրված է տարբեր՝ գրաբար, լատիներեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն, լեհերեն, իտալերեն լեզուներով: Թեև տիրապետում եմ տարբեր լեզուների, այնուամենայնիվ բավական բարդ է միասնացնել ողջ նյութը:

Աննա Ասատրյան – Հարգելի պարոն Ղազարյան: Գիտական ու մանկավարժական բեղմնավոր գործունեությունը Դուք հմտորեն զուգակցում եք ստեղ-

ծագործության հետ: Նկատի ունեմ Ձեր գրական (նաև՝ թարգմանչական) ու նկարչական աշխատանքը: Խնդրում եմ մեր ընթերցողին ներկայացնեք նաև Վիգեն Ղազարյան-ստեղծագործողին:

Վիգեն Ղազարյան – Իսկապես, ակադեմիական, գիտական գործունեությունից բացի նաև զբաղվում եմ ազատ ստեղծագործական գործունեությամբ՝ թարգմանական, նկարչական, գրական-գեղարվեստական:

Ի դեպ՝ միջնադարագետ-արվեստաբանի ստեղծագործական գործունեության մեջ կարևոր տեղ է գրավում նաև պոեզիան: 1997-ից Հայաստանի գրողների միության անդամ եմ: Չեմ կարող չանդրադառնալ՝ ռուսերենից, անգլերենից և գերմաներենից իմ կատարած բանաստեղծական թարգմանությունների ժողովածուին ((Մայակովսկի), Գյոթե, Շեքսպիր, Օսկար Ուայլդ, 20-րդ դարի անգլո-ամերիկյան պոեզիա), որը նվիրեցի «նրբագույն բանաստեղծ և Նարեկավանքի դպրոցը լուսաբանող Հրաչյա Թամրազյանի հիշատակին:

Դեռ պատանի հասակում թարգմանում էի Գյոթեին, շատ լավ գիտեի բանաստեղծություններ և գրում էի դեռ այն ժամանակ՝ իմ աշխարհը մեծ էր և հետաքրքիր: Իմ մասին առանձնահատուկ կերպով նույնիսկ անդրադարձել է Պարույր Սևակը:

Իսկ մանկավարժական ինստիտուտի նկարչական բաժնի ուսանողի համար իմ սկզբնական մասնագիտությունը, թեև պրոֆեսիոնալ զբաղվածության չվերածվեց, սակայն բնավ երկրորդական էլ չմնաց. միշտ եմ զբաղվել ու զբաղվում նկարչությամբ: Երկար տարիների աշխատանքային փորձի, շփումների, տպավորությունների արդյունքում է ձևավորվել գեղանկարչության հանդեպ իմ անկեղծ սերը: Նկարում եմ սիրով և անկեղծ մղումով: Հայաստանի նկարիչների միության անդամ եմ 2002-ից: Նույն թվին Հայաստանի նկարիչների միության սրահում ցուցադրվեցին իմ նկարները, իսկ 2008 թ. Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի տեր և տիկին Բոյաջյանների ցուցասրահում տեղի ունեցավ նկարներիս անհատական ցուցահանդեսը, իսկ վերջինը՝ 2015-ին՝ Նկարիչների միության ցուցասրահում կազմակերպված անհատական ցուցահանդեսն էր՝ լի բազմաքանակ աշխատանքներով, որոնք աչքի էին ընկնում ոճական ու թեմատիկ բազմազանությամբ, արտահայտությունների անմիջականությամբ և շատ նուրբ հումորով: Իմ նկարչական աշխատանքներն ամբողջացվել և հրատարակվել են «Գեղանկար» ծավալուն պատկերագրքում:

Չեմ կարող չանդրադառնալ մեծատաղանդ նկարիչ, մեր ժամանակի լավագույն պորտրետիստ Արամ Իսաբեկյանի վրձնած իմ դիմանկարին, որը վերջերս դարձավ Հայաստանի ազգային պատկերասրահի սեփականությունը, ինչի համար առանձնահատուկ հպարտություն եմ զգում:

Ինչպես ասում է Արամ Իսաբեկյանն իմ դիմանկարի մասին խոսելիս՝ գործի հաջողությունը նկարելու ընթացքում մեր միջև կայացած զրույցներով է պայմանավորված եղել, երբ ինքը հնարավորություն է ունեցել ավելի խորը ծանոթանալու իմ ներաշխարհին: Վաստակած աշխատանքային փորձ, կոչումներ, պարգևներ, այս ամենով միայն ստեղծագործական կյանքին նվիրված մարդը բավարարվել չի կարող: «Նա պիտի շարունակի անել այն, ինչ իր կյանքի գործն

է՛ պիտի նկարի, պիտի գրի. դա այդպես է, որովհետև նա այլ կերպ ապրել պարզապես չի կարող»:

Արվեստաբանական մտքի գնահատման և, առհասարակ, մտածող անհատի և հասարակության փոխհարաբերությունների համատեքստում կասեմ հետևյալը, որ ես իմ ժողովրդի զավակն եմ և նրան ծառայողն իմ կարողությունների չափով:

Աննա Ասատրյան – Հարգելի պարոն Ղազարյան, այս հոբեյանազարդ տարում ծննդյան հոբեյանին զուգահեռ՝ Ձեր գիտական կյանքում կա ևս մեկ կարևոր հոբեյան՝ լրանում է ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտում Ձեր գիտակազմակերպական գործունեության 35-ամյա հոբեյանը: 1988 թվականից մինչ օրս Դուք ղեկավարում եք ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի գիտական կարևորագույն ստորաբաժանումներից մեկը՝ Կերպարվեստի բաժինը, որն այս տարիների ընթացքում շարունակում է մնալ հայ արվեստաբանության առաջատարը:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրեն Արարատ Աղասյանի առաջարկությամբ, ՀՀ կրթության և գիտության նախարար Սպարտակ Սեյրանյանի՝ 2008 թ. նոյեմբերի 24-ի հրամանագրով «Կրթության և գիտության ոլորտում ներդրած մեծագույն ավանդի համար, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի հիմնադրման 50-ամյա հոբեյանի կապակցությամբ» Դուք պարգևատրվեցիք ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության Հուշամեդալով, որը Ձեզ հանձնեց Սպարտակ Սեյրանյանը՝ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի հիմնադրման 50-ամյակին նվիրված հոբեյանական հանդիսավոր նիստի ընթացքում՝ 2008 թ. նոյեմբերի 28-ին, ՀՀ ԳԱԱ նիստերի դահլիճում:

Իսկ Ձեր ծննդյան 75-ամյա հոբեյանի կապակցությամբ՝ 2018-ին Դուք պարգևատրվեցիք ՀՀ ԳԱԱ Վաստակագրով:

Ուստի խնդրում եմ ձևակերպեք **ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի դերն ու նշանակությունը Ձեր կյանքում:**

Վիգեն Ղազարյան – ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի դերն իմ կյանքում հսկայական է: Առաջին դերը վերաբերվում է շրջապատին, իմ ղեկավարին և ինստիտուտի գործընկերներին, որոնցից ես շատ դասեր եմ առել ոչ միայն միջնադարյան արվեստի բնագավառում, այլև շատ բնագավառներում՝ միջնադարյան կերպարվեստից մինչև ժամանակակից կերպարվեստ: Արվեստի ինստիտուտն ինձ մեծ գիտելիքներ և համարձակություն տվեց:

Որպես արվեստաբան ես երախտապարտ եմ ոչ միայն իմ ղեկավար Լևոն Ազարյանին, ավագ ընկեր Վիլիելմ Մաթևոսյանին, այլև իմ նկարչական տասնամյա կրթությանը՝ սկսած պիոներ պալատից ավարտած մանկավարժականով:

Արվեստը սնունդ է տալիս և՛ մարդու զգացումներին, և՛ ուղեղին: Իմ երկրում գնահատված լինելու հանգամանքը, ինչպես արվեստաբանների, իմ սաների կողմից, այնպես էլ պետության, ինչու չէ՞ նաև իմ ստացած պետական կոչումների և պարգևների համար պարտական եմ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտին:

Աշխարհում ոչ մի լավ բան հեշտ ու հանգիստ կամ վայրկենապես չի ստեղծվում. դա տարիների տքնաջան և երկարատև աշխատանքի արդյունք է, իսկ պետական կոչումներն ու պարգևներն ամրացնում են ստեղծագործողի և

արվեստաբանի ինքնավստահությունը և այդ գնահատականը, կարծում եմ, կարևոր է ցանկացած մարդու համար, առավել ևս՝ արվեստագետի և գիտնականի, ովքեր տարիներ շարունակ տքնաջան աշխատանքով հաջողություն են արձանագրում: Ես շնորհակալ եմ իմ երկրում այսչափ գնահատված լինելու, պետական մակարդակով ցուցաբերվող շարունակական աջակցության համար: Նման վերաբերմունքը լավագույն քաջալերանքն է ստեղծագործողի համար: Չեմ կարող չնշել, որ մի քանի օր առաջ իմ պետական պարգևների և կոչումների կոդքին ավելացավ ևս մեկը՝ Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի կողմից «Մեծարման գիր» բարձրագույն պարգևը՝ կերպարվեստագիտության ասպարեզում ունեցած ծանրակշիռ ավանդի և 80-ամյա հոբեյանի առթիվ:

ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի մեծ անցյալն ու ներկան կփաստեն նրա նշանակալի դերը հայ արվեստի և մշակույթի բնագավառում, որտեղ աշխատել են մեր լավագույն գիտնականներից շատերը: Հիմնադրից սկսած և առ այսօր ճիշտ ղեկավարելու արդյունքն է, որ ձևավորվել է առողջ աշխատանքային միջավայր, որն օգնել և օգնում է նոր հաջողված գործերի, ինչու չէ՝ նաև նոր գլոբալ գործոցների ի հայտ գալուն:

Իմ անցած կյանքը յուրատեսակ մի վերաթևորում է, վերագնահատում՝ մանկությունից, երիտասարդական տարիներից մինչև ներկա պահը չնայած բազում դժվարություններին: Գոհունակությունս կյանքի բոլոր էտապներից է գալիս, կյանքի զանազան դպրոցներից, ուսանողության տարիներից, աշխատանքային փորձից, արտերկրյա ուղևորություններից ու գիտաժողովներից, օտարերկրյա մասնագետների հետ շփումներից, հայ մշակույթն ուսումնասիրող գերմանացի ուսանողների հետ աշխատելուց, որոնք գոնե մարդու արտաքին կուլտուրայի վրա ազդող հանգամանքներ են, և, հատկապես, աշխատանքային երկու՝ Արվեստի ինստիտուտի և Գեղարվեստի պետական ակադեմիայի միջավայրերից և դրանց ղեկավարներից՝ Արարատ Աղասյանից և Արամ Իսաբեկյանից, իսկ վերջերս նաև Ձեր՝ սիրելի Աննա (ես Ձեզ համարում եմ Արվեստի ինստիտուտի շարժիչ ուժը)՝ իմ նկատմամբ ունեցած հարգանքից, վերաբերմունքից և մթնոլորտից, ինչը նաև պարտավորեցնող է՝ մղելու ավելի բարձր որակի աշխատանք, չնայած տարիքն իրենն ասում է:

Այսպիսով, իմ գիտական բարձր նվաճումների և մակարդակի, ակադեմիական հրատարակումների, ինչպես իմ հայրենիքում, այնպես էլ տարբեր երկրներում՝ Ռուսաստան, Վրաստան, Իտալիա, ԱՄՆ և այլուր, համար առաջին հերթին երախտապարտ եմ և պարտական ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտին:

Աննա Ասատրյան – Գաղտնիք չէ, որ Ձեր գործունեության կարևոր ուղղություններից է երիտասարդ կադրերի պատրաստումը: Շոշափելի է Ձեր ներդրումը բարձրագույն կրթության ասպարեզում: Տասնամյակներ շարունակ դասավանդելով Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայում՝ Դուք Ձեր հարուստ փորձն ու գիտելիքներն եք փոխանցել ապագա արվեստաբաններին: Անուրանալի է Ձեր ներդրումը երիտասարդ գիտական կադրերի պատրաստման գործում. Ձեր գիտական ղեկավարությամբ պաշտպանվել է թեկնածուական 29

ատենախոսություն: Ձեր սաներն այսօր աշխատում են ինչպես ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտում, այնպես էլ Հայաստանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայում, Երևանի պետական համալսարանում, Մատենադարանում, Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում և այլուր:

Ուստի՝ խնդրում եմ հղեք **Ձեր խոսքը երիտասարդներին:**

Վիգեն Ղազարյան – Հեշտ չէ երիտասարդներին խորհուրդներ տալ, ավելի հեշտ է նրանց հաղորդել քո գիտական փորձառությունը, որ ձեռք է բերվել տասնամյակների ընթացքում, որի յուրացումը բավականին դժվար է և գիտելիքի մեծ փորձառություն է պահանջում:

Հայ միջնադարյան արվեստի յուրահատկությունները հասկանալու համար պետք է օգտվել մի քանի լեզուներից՝ առնվազն ռուսերեն, գերմաներեն, անգլերեն, ֆրանսերեն և այլն, քանի որ առանց այդ լեզուներից օգտվելու դժվար է ընդհանուր հայ միջնադարյան արվեստը հասկանալ և պարզաբանել, այլապես ուսումնասիրությունը կլինի պրիմիտիվ և միամիտ: Հայ միջնադարյան արվեստը հետազոտվել է մի շարք լեզուներով, ուստի ուսումնասիրված է գրեթե այնպես, ինչպես տարբեր երկրների միջնադարյան նշանավոր արվեստները:

Պետք է փաստեմ, որ ես ինձ ամենափրացվածը և լիարժեքը զգում եմ լսարան մտնելիս իմ ուսանողների միջավայրում, որտեղ զգում եմ նաև այն հայացքները և այն շնորհակալությունը, որ գալիս է առ քեզ գիտելիքի կամ վերաբերմունքի տեսքով: Ես միշտ մի բան եմ կրկնում. լավ արվեստաբան լինելու համար անհրաժեշտ է ինքնակրթվել, անդադար սովորել և զարգանալ: Եթե ինչ-որ պահի սկսես քայլել նույն տեղում, ապա լճացումը միանգամից կնկատվի: Կարևորը լավ ինքնադրսևորվելն ու լավագույն որակները ցուցաբերելն է: Ինչ էլ որ անես կյանքում՝ պետք է մինչև վերջ գործին նվիրվես:

Իհարկե, այս ամենին հասնելու համար մեծ ջանքեր են պահանջվել, որոնք ուղղված են եղել իմ առջև ծառացած դժվարությունները և խոչընդոտները հաղթահարելուն:

Երիտասարդների որոշ հատված հաճախ արվեստը չի ընկալում: Արվեստի ճիշտ ընկալումը հարաբերական հասկացություն է, ինչպես նաև՝ սուբյեկտիվ: Կախված է կրթվածության աստիճանից կամ մակարդակից, ինչպես նաև փորձից: Ոմանք կարծում են, թե որևէ արվեստի գործ տեսնելիս ճիշտ են ընկալում, սակայն ճշմարիտ ընկալումը պահանջում է առաջին հերթին արվեստի պատմության իմացություն, փորձ, կրթվածության մակարդակ, ճաշակ, նույնիսկ՝ ժամանակ:

Բավականին լուրջ աշխատանքներ են տարվում դարերով եկած մեր մեծագույն հարստությունը՝ հայոց մշակույթը պահպանելու, զարգացնելու, արտասահմանում առավել ճանաչելի և հասանելի դարձնելու, ինչպես նաև պատշաճ մակարդակով մատաղ սերնդին փոխանցելու և կրթելու ուղղությամբ:

Իմ խորհուրդը երիտասարդներին՝ պահպանել մեր մշակույթը, քանի որ առանց մշակույթի Հայաստան՝ նշանակում է «Հայաստան առանց հայերի»: Իսկ Հայաստանն առանց հայերի բոլոր ժամանակների մեր թշնամիների ամենա-

բաղձալի երազանքն է եղել: Պետք է համախմբվենք և թույլ չտանք ազգային սրբությունները վարկաբեկվեն և այս ծրագրված զանգվածային հանցագործությունը իրականություն դառնա, որի նպատակն է ինչպես 1915 թ., այնպես էլ այսօր ամբողջովին բնաջնջելու հայ ժողովրդին՝ վերացնելով վերականգնման բոլոր հնարավորությունները, ոչնչացնելով արվեստն ու մշակույթը:

Հետևաբար՝ պետք է դնել նպատակ, աշխատել, չհոգնել և ամենակարևորը՝ չհուսահատվել...

Արվեստաբանն իր զգացմունքները փոխանցում է թղթին, կտավին և հավերժացնում իր ապրումները: Արվեստաբան լինելը մեծ ուժ է տալիս և այն պետք է կիրառել մեր պատմությունը հավերժացնելու նպատակով:

Ցավոք, ոչինչ հարատև չէ և անընդհատ առաջ է պետք շարժվել՝ պահպանելով դիմագիծը, արժեհամակարգը և սկզբունքները:

Աննա Ասատրյան – Եվս մեկ անգամ շնորհավորելով Ձեզ՝ մաղթում եմ, որ կրկին հանդիպենք Ձեր հաջորդ հոբելյանի՝ ծննդյան 85-ամյակի առիթով: